

تجزیه و تحلیل کنسرتینو

برای سنتور و ارکستر اثر حسین دهلوی

تحقیق: مینو مهدی زاده تورزی

تحلیل | تحقیقی که در زیر می‌خوانید بخشی از پایان نامه لیسانس نامبرده با موضوع تجزیه و تحلیل دو قطعه از حسین دهلوی شامل ارکسترال «کنسرتینو برای سنتور و ارکستر» و «فانتزی برای تار و ارکستر» بوده که در این شماره تنها به یک قطعه پرداخته شده است. نگارنده به علت علاقه بسیار زیاد به موسیقی ایرانی از سیزده سالگی به تشویق و حمایت خانواده ساز سنتور را انتخاب نموده و پس از ورود به دانشکده موسیقی و آشنایی با موسیقی کلاسیک و خصوصاً نوازندگی ساز پیانو به کاستی‌های ساز دناخواهم نیز پی برده اما همواره در پی راهی برای تلفیق موسیقی ایرانی و موسیقی کلاسیک و خصوصاً بهره‌مندی از توانایی‌های ساز سنتور بوده که چرا که ایمان دارم استفاده هنرمندانه از این سازتر از ارکستر می‌تواند روزی آشناترین این صدا را برایمان نمایان سازد. علت انتخاب تجزیه و تحلیل دو قطعه مرتبط با سازهای مطرح ایرانی یعنی سنتور و تار نیز می‌تواند کمک شایانی در راه این عقیده باشد. پس از مطالعه در این زمینه، قطعات «فانتزی برای تار و ارکستر» و «کنسرتینو برای سنتور و ارکستر» از استاد دهلوی انتخاب شدند که با وجود محبت بی‌شائبه‌ی استاد، با توجه به کسالت ایشان، همراهی ایشان در پایان نامه میسر نشد. این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل صورت گرفته است. بخش تجزیه و تحلیل شامل قسمت‌های زیر می‌باشد که شرح و جزئیات در متن خواهد آمد: ۱- مقدمه ۲- ۳- ارکسترال ۴- ۵- تجزیه دوبل کردن هارمونی در بخش‌های مختلف ۶- کنسرتینو ۷- نقش سازها ۸- تکنیک سازها (اشیای ذکر است دو بخش پایانی پایان نامه تحت عناوین «نقش سازها» و «تکنیک سازها» بخاطر محدودیت در تعداد صفحات مجله به ناچار در مقاله حاضر حذف گردیدند).

فرم قطعه کنسرتینو برای سنتور و ارکستر

فرم در این قطعه به ۴ مومان تقسیم شده است:
مومان ۱: از میزان ۵۷ تا ۶۱ از افسان
مومان ۲: از میزان ۶۳ تا ۶۹ در گوشه لیلی و مجنون (افسان)
مومان ۳: از میزان ۷۱ تا ۷۷ در چهارگاه
مومان ۴: در این مومان (ماهور) به ۴ قسمت تقسیم می‌شود:
قسمت A از میزان ۸۱ تا ۸۶ قسمت B از میزان ۸۷ تا ۹۲ قسمت C از میزان ۹۳ تا ۹۸ قسمت D از میزان ۹۹ تا ۱۰۴

گروه بندی سازها:

الف: سازهای بادی چوبی شامل: ۲ فلوت، ۱ اوبوا، ۲ کلارینت در سی بمل، ۱ کلارینت باس در سی بمل
ب: سازهای میضرایی ایرانی شامل: سنتور، ۴ آواز، سنتور، ۴ تار، آواز، تار، ۲ آواز، عود، ۴ ساز
ج: سازهای ساز سنتور
د: سازهای زهی آرشه‌ای شامل: ویولن ۱، ویولن ۲، آلتو، ویسل، کنترباس

هارمونی

اکوردهای که در کار رفته در قطعه با مشخص شدن فونکسیون و شیفتز آنها مطابق چهار سازش ۱- اصفهان ۲- لیلی و مجنون ۳- چهارگاه و ۴- ماهور به تفکیک در پایان مقاله آورده شده است. به دلیل اهمیت هارمونیزه کردن فوایل مخصوص موسیقی ایرانی در این قطعه نتایج زیر از هارمونی به کار رفته در این قطعات می‌تواند اخذ شود:
۱- در اصفهان دو نت لا کرن در اکثر موارد در اکورد درجه II کام و به شکل پنجم اکورد ظاهر می‌شود. مانند مومان ۱ در میزان ۲۷

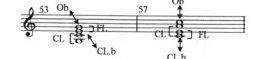
۵- در برخی موارد نت می کرن و لا کرن در اکوردهای درجه VI, V, IV کام و به ترتیب به شکل سوم، پنجم و یابیه اکورد ظاهر می‌شود. مانند مومان ۳ در میزان ۱۶, ۱۶, ۱۶

۲- در برخی از موارد نت لا کرن در اکوردهای درجات VI, VII کام و به

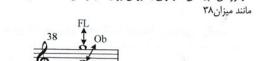
۶- در برخی موارد در کانس‌های پایانی نت می کرن و لا کرن در اکورد درجه II به کار رفته و به شکل پایکی ظاهر می‌شود. مانند مومان ۳ در میزان ۱۰۱

نحوه چندمان اکوردها در بخش گروه سازی

الف: سازهای بادی چوبی
در مومان ۱ چندمان هارمونی سازهای بادی به روش روی هم نوشتن نت‌های اکورد است مانند میزان ۵۴ و روش محصور مانند میزان ۵۷

در مومان ۲ چندمان هارمونی به روش روی هم نوشتن نت‌های اکورد است مانند میزان ۷۸

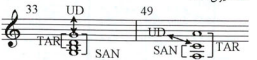
در مومان ۳ چندمان هارمونی به روش روی هم نوشتن نت‌های اکورد است مانند میزان ۸۶, ۱۰۲

در مومان ۴ چندمان هارمونی به روش روی هم نوشتن نت‌های اکورد است مانند میزان ۹۸, ۱۰۱ و روش محصور مانند میزان ۹۸

ب: سازهای میضرایی ایرانی
در مومان ۱ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۳۳, ۴۹

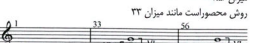
در مومان ۲ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۳۳, ۴۹

در مومان ۳ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۱۸, ۱۹, ۱۶, ۱۷, ۱۲

در مومان ۴ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۱۵, ۱۵, ۱۵, ۱۵, ۱۵

در مومان ۵ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۳۱, ۳۱, ۳۱, ۳۱, ۳۱

در مومان ۶ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۳۸, ۳۸, ۳۸, ۳۸, ۳۸

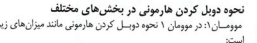
در مومان ۷ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۶۳, ۶۳, ۶۳, ۶۳, ۶۳

در مومان ۸ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۸۵, ۸۵, ۸۵, ۸۵, ۸۵

در مومان ۹ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۱۲, ۱۲, ۱۲, ۱۲, ۱۲

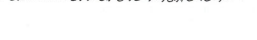

در مومان ۱۰ چندمان هارمونی سازهای میضرایی ایرانی به روش محصور مانند میزان ۱۳, ۱۳, ۱۳, ۱۳, ۱۳

نحوه دوبل کردن هارمونی در بخش‌های مختلف

مومان ۱: در مومان ۱ نحوه دوبل کردن هارمونی مانند میزان‌های زیر است:
۱- سازهای بادی چوبی و سازهای زهی دول هارمونی هستند مانند میزان ۱۰

۱- سازهای بادی چوبی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۹۵

Ob.
ClB.
Tr.
Santur Solo

36 37 38 39

VI 6 I IV 6 V 4

۲- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و ساوی ستور و سازهای زهی در میزان ۵۷ تا ۵۹

Fluto
Oboco
Clarinete in Bb
Bass Clarinet in Bb
Santur I
Santur II
Tar I
Tar II
Ud
Solo
Violin I
Violin II
Vcllo
Violoncello
Contrabass

53 54 55 56 57

I IV 6 4 IV I I IV V 7 VII I II IV 7 VI 6 V

۱- سازهای بادی چوبی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۹۵

woodwind string

95

۲- سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۱۳۳

iranian instruments string

134

۳- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۱

woodwind string

1 39

نقش کنترپوان در قطعه کنسرتو برای ستور و ارکستر
در این قطعه بیشتر بافت موسیقی هومفیک است ولی در ابتدای خطوطا کنترپوانیک دیده می شوند که مثال هایی در زیر آورده شده است.
مومان ۱: ساز لولاسوی ستور، ویلان و ویولا در میزان ۵۱-۲۰

Ob.
Santur solo
Violin I
Violin II
Viola

12 18 19 20

I 6 V VI 2 V VI 2 V

۱- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۸۶

Clarinet in Bb
Santur solo
Violin I
Violin II
Viola
Violoncello
Contrabass

86 91

woodwind string

10 11

۲- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۲۳

woodwind iranain instruments string

33

۳- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۳۱

woodwind string

31 39

۲- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۲۷

woodwind iranain instruments string

27 29

۳- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۱۲

woodwind string

12 19

۲- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۸۶

woodwind iranain instruments string

86 89

۲- سازهای بادی چوبی و سازهای مضربی ایرانی و سازهای زهی دولل هارمونی هستند مانند میزان ۲۴

۵۲
گزارش موسیقی
پژوهش در زمینه
موسیقی ایرانی

I I VI VI VII I V Mahur C: II 6 II II II II V V I V 7 4 3

I I V V I V I II II II VII I I I II II II 6 6 6 6 4 6 6 6

II I I I I I V I IV I I V I V I V VI VI III I VII 6 6 6 6 4 6 6 2 4 6 6 6 4

I VII III I V II VII VII I V VII III V IV V VII V III I II II 6 6 6 6 4 6 6 6 6 6 6 6

II II I I I I II II II II I I I I V I V I 6 6 6 6 6 6 6 6

I I I I I I V I V V V III II VI 6 6

۳- نقش فواصل ایرانی در اکورد درجات II, IV, V, VI به کار رفته شده است.
۴- نقش کنترباس در این دو قطعه از درون هارمونی استخراج شده است.
۵- چیدمان اکورد در این دو قطعه به دو روش محصور و روی هم نوشته شده است.
۶- نقش سازها در ۳ موقعیت اکومپانیمان، دوپل ملودی اصلی هارمونی و گاه کنترباس ملودی ظاهر می‌شوند.

تشکر:

لازم می‌دانم از اساتید و دوست عزیزم که مرا در نگارش این پایان نامه یاری داده‌اند تقدیر و تشکر به جا بیاورم. خصوصاً گروه موسیقی دانشکده هنر و معماری آزاد اسلامی و استادان فرهاتنه حسین دهلوی واحد بزمینا و محمد رضا تقی‌نقی و همچنین جناب آقای امیرحسین اسلامی که نقش بارزی در پیشرفت علمی موسیقی بنده داشته‌اند. و در آخر از همکلاسی خدیم سرکار خاتم قایما یوسفی که همواره مشوق من بودند کمال تشکر را انتخاب شده مبتنی بر هارمونی تیرس بوده و درجات مقام‌های ایرانی به مثابه یک کام در نظر گرفته شده است.

منابع و مآخذ:

- ۱- آکرم رادهی‌زاد، موسیقی طغان ایرانی، انتشارات نشر روشنگر، سال ۱۳۸۱
- ۲- بهمنی‌زاد، فرهنگ‌نامه، فرم و طرح در موسیقی، انتشارات ماه‌ساز، سال ۱۳۸۸
- ۳- پستین‌زاد، فرهنگ‌نامه، هارمونی جلد ۱ (انتشارات رودکی، سال ۱۳۷۷)
- ۴- جلالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، هارمونی جلد ۲ (انتشارات ماه‌ساز، سال ۱۳۷۷)
- ۵- جلالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، هارمونی جلد ۳ (انتشارات ماه‌ساز، سال ۱۳۷۷)
- ۶- دهلوی، حسین، سایت شخصی: hosseindahlavi.com
- ۷- کمالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، انتشارات انتشارات افکار، سال ۱۳۸۲
- ۸- کمالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، انتشارات انتشارات افکار، سال ۱۳۸۲
- ۹- کمالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، انتشارات انتشارات افکار، سال ۱۳۸۲
- ۱۰- کمالی‌زاد، فرهنگ‌نامه، انتشارات انتشارات افکار، سال ۱۳۸۲
- ۱۱- منصوری، پروین، فرهنگ‌نامه، موسیقی، انتشارات نشر کارنامه، سال ۱۳۸۱
- ۱۲- ناصری، پروین، فرهنگ‌نامه، موسیقی، انتشارات نشر کارنامه، سال ۱۳۸۱
- ۱۳- وینک، فرهنگ‌نامه، موسیقی، انتشارات نشر کارنامه، سال ۱۳۸۱
- ۱۴- وینک، فرهنگ‌نامه، موسیقی، انتشارات نشر کارنامه، سال ۱۳۸۱
- ۱۵- وینک، فرهنگ‌نامه، موسیقی، انتشارات نشر کارنامه، سال ۱۳۸۱

فهرست قطعات در سی دی سیمیه

- ۱- کسرتینو برای ستور و کسرتینو
- ۲- ستور (فرمان‌برآورد)
- ۳- ستور (فرمان‌برآورد)

VII I V I V I V I V VII I V I V I I 6 6 7 6 7 6 7 6 7 6 6 6 7 4 4 4 4 4 4

II II II II II II II II II I V II II II

55

II II III I II III II III I II III I III III

69

III III III III II III V I I II III II I I

82

IV V IV VII I I I I VVI III VVI

93

III VVI VI VII I IV IV I II I V I II I

ماهور IV

Mahur C: I I IV I V V V I I V V I V I

I I IV I V I I IV I V I II V II VII I II VI V

24

I II I V II III VII I II VI V I IV IV IV I IV IV IV

36

I IV V I VII I VI I V I IV V IV I VII I VI I V I I I

47

I I IV I I I I IV I I IV V VII I II IV VI V

58

I I IV V VII I II IV VI V I I IV Esfahan C: IV V I V II VI

71

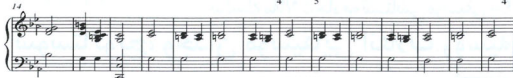
V II V II VI V I I I I I I V I I

کتابخانه موسیقی
تهران
شماره ثبت کتاب: ۵۷
تاریخ ثبت: ۱۳۸۵

I صفهان

Esfahan C: I I I I I VI I V V VI I I VI I

V VI V I I V VI V VI V VI V IV VII I

V IV VII I I VII I V V II V I II IV I V I II VII I II

I II V I IV I I I IV

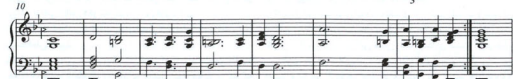

V V VI V II I I I V I

II لیلی و مجنون

Homayun C: IV V I II I VII V VI II IV V I I

I II V IV II I VII IV II V IV III II V IV V I

I II V I II I II I VI I I II I II V

I VI V I V I V I VII III II V I V I V II

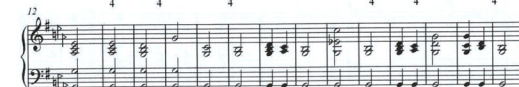

VII II I V IV I V II VII II VII V II V V

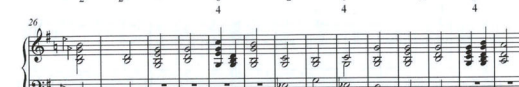
III چهار مضرب چهار گاه

Chahargah G: I IV I IV I I VI II I I I IV I IV I I IV

II II I I IV I I II I IV I I II I IV I I

VI I VI I IV I I IV I IV I VI I IV I V

کتابخانه موسیقی
۵۸
فرمانروایان
۱۳۸۵